

Reflektioner och förslag från mötet om Uppföljning av effekter av åtgärder, 4 maj 2022, Göteborg

Värd: Havsmiljöinstitutet

Bakgrund	1
Generella reflektioner	2
Sätt åtgärdsuppföljningen i ett större sammanhang	2
Förtydliga prioritering och ansvar	3
Harmonisera befintliga databaser	3
Ge möjlighet till långsiktig uppföljning av åtgärder	3
Reflektioner kring specifika åtgärdsområden	4
1. Fysiska åtgärder mot övergödning	4
2. Restaurering av habitat	5
3. Områdesbaserade åtgärder	7
Bilaga 1. Vad vill du ska hända efter mötet?	8
Bilaga 2. Program för mötet.	9
Bilaga 3. Deltagarlista	10

Bakgrund

Deltagare från myndigheter och universitet träffades för att diskutera behovet av uppföljning av effekter av de åtgärder som genomförs i Sverige för att förbättra tillståndet i kust och hav. Många av dessa åtgärder utförs i avrinningsområdet till Östersjön och Västerhavet. Baserat på samtal med utredare på myndigheter och forskare hade redan innan mötet flera behov konstaterats vad gäller uppföljning av åtgärder, bland annat ett behov av mer kunskap om effekter av vissa åtgärdstyper och bättre tillgång till data och information om genomförda åtgärder och deras effekt i miljön. **Syftet med mötet var att dela erfarenheter, identifiera kunskapsbehov, och att identifiera vad som är önskvärt och nödvändigt för att stärka uppföljning av åtgärder.**

Mötet fokuserade på fysiska åtgärder som baseras på bidragsstöd, till exempel åtgärder för att minska övergödning och restaurering av habitat, samt områdesbaserade åtgärder. Denna typ av åtgärder kan vidtas både för att förbättra redan degraderade miljöer, att förebygga fortsatt försämring, eller att skapa förutsättningar för återhämtning av populationer och habitat. Gemensamt för dessa åtgärdsområden är att man i många fall kan mäta effekter i miljön i form av förändringar i belastningar eller miljöstatus. Miljöövervakningens roll för uppföljning av åtgärder diskuterades också.

Detta dokument avspeglar kortfattat de konstateranden, synpunkter och förslag som lyftes under mötet. Vid mötets avslut ombads deltagarna att skicka förslag på vad de önskar ska hända efter mötet. Dessa förslag presenteras i Bilaga 1.

Generella reflektioner

Presentationer av representanter för Havs- och vattenmyndigheten, Vattenmyndigheten Södra Östersjön samt forskare från Göteborgs Universitet och Sveriges Lantbruksuniversitet inledde mötet. Några av de centrala punkter som lyftes var

från förvaltningsperspektiv:

- **Åtgärdsarbetet för svenska vattenmiljöer som helhet**, där reglering av verksamheter och tillståndsprövning är centrala förvaltningsverktyg vid sidan av fysiska åtgärder och områdesskydd. Vid uppföljning av åtgärders effekt finns många aspekter att beakta: uppföljning av enskild åtgärd, uppföljning av miljötillståndet samt uppföljning av åtgärders effektivitet.
- **Att ta ett helhetsgrepp kring data som rör åtgärder**, bland annat av uppskattade effekter och kostnader av åtgärder, och information om genomförda åtgärder för att kunna beräkna deras effekter i det fall att schabloner finns etablerade. Detta kräver resurser och ett centralt inriktningsbeslut av berörd(a) myndighet(er).
- **Miljöövervakningens målsättning att tillgängliggöra data** för användning av olika typer av analyser. Arbetet är på gång för att förbättra samlad analys av data oberoende av var denna lagras. Miljöövervakning har relativt små förutsättningar att följa upp effekter av åtgärder på mindre skala (havsvik, skyddade områden).

från forskningsperspektiv:

- **Bristen på nationell samordning i uppföljning av effekter av åtgärder** och behov av en mer systematisk uppföljning för att kunna utvärdera deras effekter och ge stöd för beslut om åtgärder.
- **Svårigheter att kunna söka resurser för långsiktig uppföljning** av effekter av åtgärder, vilket kan krävas både för att följa upp om målen för åtgärden nås och för utveckling av metoder.
- **Behov av tid och resurser för provtagning och pilotstudier** innan åtgärder genomförs. Detta är förutsättningar för att utvärdera effekter då en åtgärd förväntas leda till en förändring över tid.

De reflektioner som sammanfattas nedan avspeglar synpunkter som lyftes i gemensamma diskussioner under mötet. Dessa diskussioner fokuserade på övergripande frågor såsom befintliga hinder som måste överkommas för att åstadkomma en mer systematisk uppföljning av åtgärder och en förbättrad samordning av data och information om åtgärder.

Sätt åtgärdsuppföljningen i ett större sammanhang

Det saknas i stor utsträckning nationella planer för genomförande och utvärdering av viktiga åtgärdsområden¹, även om det finns undantag exempelvis för kalkning. Den begränsade uppföljning av åtgärder som idag sker genomförs till stora delar på initiativ av enskilda forskare eller de stödberättigade målgrupper som kan erhålla statliga bidrag för att genomföra åtgärder. Den kunskap som erhålls blir således fragmenterad och ger inte stöd för systematiska analyser av effekter eller för optimering av åtgärder.

För att åstadkomma en systematisk uppföljning av åtgärder behövs:

- **Etablering av nationella uppföljningsprogram** av beslutade åtgärder, där uppföljning baseras på ett systematiskt urval av projekt av en viss åtgärdstyp².
- **Utveckling och optimering av specifika åtgärdstyper** där kunskapsbrister konstaterats genom vetenskapligt underbyggda studier.

¹ Åtgärdsområden avser övergripande inriktningar t.ex. de som diskuterades på mötet; åtgärder för att minska övergödning, restaurering av habitat, områdesskydd m.m.

² Åtgärdstyp avser en specifik åtgärd, t.ex. våtmark, restaurering av ålgräs, fiskefria områden.

- **Utveckling av digitala verktyg** för att ge stöd för lokalisering av åtgärder liksom för utvärdering av åtgärder.

Mötet noterade att ett nationellt program för uppföljning av åtgärder mot övergödning har föreslagits av Havs- och vattenmyndigheten och att vidareutveckling pågår. Ett arbetssätt för fysiska åtgärder i både söt- och kustvatten är också under utveckling som utgår från en helhetssyn på den styrning och de processer som behövs i åtgärdsarbetet. Det pågår således arbete för att åstadkomma en systematisk uppföljning för vissa åtgärdsområden.

Förtydliga prioritering och ansvar

Det finns oklarheter beträffande ansvaret mellan nationella myndigheter för samordning av uppföljning av åtgärder, t.ex. de åtgärder som administreras av länsstyrelser. Det finns också oklarheter i ansvar mellan nationella myndigheter där finansiering av samma åtgärdstyper kan ligga på flera myndigheter. Otydligheten begränsar initiativ till utveckling mot en mer systematisk uppföljning av åtgärder. Arbetet skulle underlättas av:

- **Tydligare politisk styrning** med uppdrag från regering till ansvariga myndigheter, t.ex. för att åstadkomma prioriteringar av åtgärder och uppföljning av deras effekter.
- **Förtydligande av vilka myndigheter som ansvarar** för samordning av uppföljning och utvärdering av olika åtgärdsområden och åtgärdstyper.
- En **ökad samverkan mellan myndigheter**.

För åtgärder som finansieras genom LOVA-bidraget har Havs- och vattenmyndigheten ansvar för nationell samordning av uppföljning av effekter. Myndighetens möjligheter att påverka villkoren i LOVA-förordningen lyftes under mötet. Bland annat efterlystes tydligare styrning mot finansiering av LOVA-projekt där behoven av åtgärder är störst.

Harmonisera befintliga databaser

Idag finns flera åtgärdsdatabaser som överlappar eller är nära besläktade, där olika myndigheter har ansvar för utveckling och för att ställa villkor för rapportering. För att underlätta analyser av behov av ytterligare åtgärder, uppskattning av olika åtgärders potential att möta åtgärdsbehov, meta-analyser av resultat från åtgärdsprojekt, med mera, behövs:

- **Samordning av befintliga databaser** som har information om genomförda åtgärder och effekter av åtgärdstyper.
- En förbättrad koppling mellan åtgärdsdatabaser och den nationella och regionala miljöövervakningen kan ge en bättre överblick över stora och komplexa datamaterial. Data behöver i större utsträckning göras **tillgängliga i jämförbara rums- och tidsskalor och med en harmoniserad kringinformation** (metoder och metadata).

Mötets deltagare var av åsikten att detta inte är tekniskt svårt att åstadkomma. Utmaningen ligger i att komma överens om vilken information som ska rapporteras in och som databaserna ska förvalta och tillgängliggöra. Liksom för att underlätta en systematisk uppföljning av åtgärder behövs styrning av rapportering, förtydligande av ansvar, och förbättrad samverkan mellan myndigheter för att åstadkomma detta. Metoddokument behöver också finnas, vara tydliga och de måste följas. Även kvalitetsdokument behöver finnas. Distinktioner mellan miljöövervakning och åtgärdsuppföljning behöver klargöras.

Ge möjlighet till långsiktig uppföljning av åtgärder

Behovet av att kunna genomföra långsiktiga uppföljningar av effekter lyftes av flera deltagare. För vissa åtgärder kan 5-10 års uppföljning behövas för genomslag av effekter medan resurser för uppföljning ofta begränsas till ett fåtal år, ibland något längre om uppföljning sker som del av EU-projekt som medfinansieras av myndigheter. Det framkom vid mötet att detta delvis beror på myndigheternas svårighet att avsätta resurser för flera år framåt då myndighetens egen budget sträcker sig över ett år. Några av de förslag som lyftes på mötet var att:

- Inrätta **särskilda medel för uppföljning** av effekter åtgärder.
- Avsätta en **viss % av anslag för åtgärder till uppföljning** av effekter av åtgärder.
- För myndigheter att hitta vägar för att **avsätta resurser för uppföljning** av effekter åtgärder **som löper över flera budgetår och politiska mandatperioder**.

Mötet noterade att medel för uppföljning av åtgärder kan sökas från LOVA-bidraget där stödberättade mottagare är kommuner och ideella sammanslutningar. Även länsstyrelser kan genomföra uppföljning av åtgärder på upp till ett år med stöd av LOVA-bidrag. Mötet betonade att uppföljning av stödberättigade åtgärder bör genomföras i samarbete med universitet och forskningsinstitut och att det bör ses över hur detta kan underlättas. Det konstaterades också att områden med stort politiskt intresse föreföll ha större möjligheter till resurser för långsiktig uppföljning, bland annat åtgärder som rör fiske.

Reflektioner kring specifika åtgärdsområden

I gruppdiskussioner under mötet diskuterades kunskapsbehov, miljöövervakningens roll, och behov av samordning av data och information i tre grupper. Vid återsamling redogjordes för vad delgrupperna kommit fram till och därefter prioriterades gemensamt punkter att redovisa för hela mötet.

1. Fysiska åtgärder mot övergödning

Diskussionspasset inleddes med en översikt av kunskap om enskilda åtgärder, behov av data och information samt vad samlad övervakning kan innebära för de fysiska åtgärderna. Diskussioner fördes sedan i fyra delgrupper, varav en digital.

Kunskap om åtgärder

Gruppen pratade om övergripande behov av långsiktighet i undersökningar av hur enskilda åtgärder fungerar men också om behovet av kunskapsöverföring inte bara mellan myndigheter utan också hur brukarnas erfarenheter kan tas tillvara. Några förslag på hur detta kan tas vidare var:

- **Utveckla åtgärdsdatabaser** - som samlar information om enskilda åtgärder. Det behöver inte vara en gemensam databas men grundinformationen behöver lagras på ett standardiserat sätt. Se mer nedan om Samordning av data och information.
- **Skapa forum för kunskapsdelning om åtgärder** – för att förbättra samordning mellan myndigheter, dela erfarenheter och kunskap om åtgärder, medverka till kunskapsöverföring mellan myndigheter och utövare. En diskussionsplats som kan vara både digital och fysisk. Det kan också vara flera olika forum.
- **Upprätta långsiktiga uppföljningsprogram** – utgå från förslag från 2016 som gjordes av SLU på uppdrag av HaV. Förslaget fokuserade på hur mätprogram kan se ut för de viktigaste fysiska åtgärderna. Kan uppdateras för de fysiska åtgärderna och kompletteras med förslag på övergripande organisation.
- **Undersök möjligheter för nationell samordning av uppföljning av LOVA-projekt.** LOVA-medel kan användas för uppföljning men initiativen ska idag tas lokalt. Undersök om reglerna kan ändras så att även nationella aktörer kan initiera uppföljningsprojekt. Alternativt att det finns en nationell funktion för samordning, rådgivning och stöd för prioriteringar.

Samordning av data och information

Det är mycket som ska rapporteras av myndigheterna; uppföljning av miljömål och direktiv men också av nationella satsningar som LOVA och LONA. Åtgärder har gjorts med olika finansiering (EU, nationellt och privat) och uppföljning har gjorts på olika sätt (miljöövervakning och modellberäkningar). Här diskuterades att flera myndigheter kan ha ansvar för styrmedel,

uppföljning, databaser och rapportering av samma åtgärdstyp; **men det behövs förtydligas vilken myndighet som har samordningsansvar** och hur samordningen ska gå till.

Gruppen diskuterade också om hur vi kan göra det enkelt att få tag på data. För enskilda åtgärdstyper finns i stort sett bara databasen för våtmarker och den omfattar flertalet våtmarker som har anlagts de senaste åren. Möjligheten att standardisera hur information om åtgärder beskrivs oavsett utförare diskuterades också. En myndighet skulle då kunna ansvara för sin egen databas men att data ska vara försedda med maskinläsningskod så de kan nås via en portal.

Våra diskussioner konkretiserades till följande förslag:

- **Påverka politiken** – myndigheter, forskare och departement är väl medvetna om behovet av långsiktighet i uppföljning av åtgärder men politiken måste påverkas för att ändra förutsättningar, prioritering och resurser för långsiktig uppföljning.
- **Undersök hur samverkan mellan myndigheter kan utvecklas** – så att myndigheternas olika behov kan tillgodoses. Myndigheter är beroende av andra myndigheter för att kunna fullfölja sitt uppdrag. Hur kan en fungerade 'affärsmodell' se ut.
- **Ta fram standarder för redovisning av data om genomförda åtgärder** – börja enkelt med plats, tidpunkt, åtgärd och omfattning. Utgå från den modellering som gjorts för VISS åtgärdstyper och kom överens om en nationell gemensam struktur för att samla in data och information om specifika åtgärdstyper. Testa med enkla exempel och utveckla succesivt. Bättre med något än inget alls.
- **Utveckla standarder för data om enskilda åtgärders effekt** – undersök möjligheten att redovisa sammanställd data om hur en åtgärd fungerar beroende av platsens egenskaper.
- **Utveckla Åtgärdsdatabasen i VISS** – ska kunna fungera som portal för att nå samtliga databaser om var olika åtgärder har genomförts men också databaser om åtgärders effekt. Börja enkelt också här. Om det finns något konkret finns det också något att diskutera kring.

2. Restaurering av habitat

Diskussionen i gruppen riktades både mot restaurering av vattendrag och kustområde.

Kunskapsbehov om effekter av åtgärder

I dagsläget finns mer kunskap och metoder tillgängliga för åtgärder i sötvatten, medan det är mer begränsat för restaureringsåtgärder i kust och hav.

Sötvatten

Exempel på typ av åtgärder/restaurering: restaurering av vattendrag med fokus på reproduktion av laxfiskar, reduktionsfiske av vitfisk (brax, mört, m.m.) i sjöar för att förbättra vattenkvaliteten, utsättning av smolt för laxfiskar med fokus på fisket, restaurering av våtmarker med fokus på näringsupptag.

Kunskapsläge:

- Restaurering av vattendrag: God kunskap om effekter på laxfiskar; lite mindre om effekter på ekosystemet i vattendraget, samt miljön i strandkanten (efter återskapad kontakt med svämplan). **Behov av kunskap om metoder och effekter i åar med finsediment.**
- Reduktionsfiske av vitfisk: God kunskap om effekter på sjöekosystemet.
- Utsättning av laxfisksmolt: en del kunskap om fångster och uppvandring. **Stort behov av kunskap om effekter på ekosystemen i vattendrag och framför allt havet.**
- Våtmarker: en del kunskap om effekter på upptag och lagring av kol och näringsämnen. **Mindre om biologiska effekter på biodiversitet och t.ex. fågel.**

Metoder, vägledningar och databaser: För sötvatten finns etablerade metoder och vägledningar för de flesta åtgärder, liksom uppdaterad databas för uppföljning (*Åtgärder i vatten*).

Kust och hav

Exempel på typ av åtgärder/restaurering: restaurering av habitat (ålgräs, blåstång, ögonkorall, blåmusslor, kransalger. m.m.), reduktionsfiske av mesopredatorer (skarpsill, storspigg) och förbättra "balansen" i ekosystemen, utsättning av juvenila fiskar för att förbättra fisket (gös, torsk), restaurering av kustnära lekområden för gädda ("gäddfabriker").

Kunskapsläge:

- Mycket god kunskap om metoder för restaurering av ålgräs, god för blåstång samt mer begränsad men växande för ögonkorall och blåmusslor. **Behov av mer kunskap för kransalger och blomväxter i sötvatten.** Goda kunskaper om ekosystemeffekter vid restaurering av ålgräs, men mindre för de andra.
- Utfiskning av mesopredatorer: En del kunskap om metoder, **begränsad kunskap om ekosystemeffekter**
- Utsättning av juvenila fiskar: **Stort behov av kunskap** om effekter på populationer och ekosystem
- Gäddfabriker: växande kunskap om effekter på populationer, **behov av kunskap om effekter på ekosystemen.**

Metoder, vägledningar och databaser: Välbeprövade metoder och vägledningar för ålgräs, ny men relativt otestad vägledning för blåstång i Östersjön, men ingen vägledning för övriga åtgärder. Databasen *Åtgärder i vatten* tillgänglig, men ännu otestad för marina åtgärder.

Utvärdering av effekter av åtgärder

När det gäller restaurering i vatten är det ett **generellt problem att hitta medel för uppföljning** eftersom projekten är begränsade i tid och oftast inte inkluderar uppföljning.

Förslag som lyftes:

- **Medel till uppföljning bör alltid ingå i åtgärdspaket för nya åtgärder där effekten är mer oprövad.**
- **Öronmärkta medel bör avsättas för uppföljning som kan sökas för projekt där uppföljning inte planerats men är nödvändig för att öka kunskapen om effekten av åtgärden.**

Användning av data från miljöövervakningen:

Data från den nationella miljöövervakning bedöms ha en begränsad användning för åtgärder som rör restaurering av habitat då projekten normalt har för liten skala för att ge effekter på hela vattenförekomster som normalt övervakas. Vidare sker de flesta restaureringsprojekt i grunda kustområden där dagens miljöövervakning är relativt begränsad. Dagens miljöövervakning är ofta lokaliserad i referensområden med begränsad påverkan från aktiviteter och belastningar, medan restaurering och åtgärder normalt sker i påverkade områden, vilket också begränsar användningen. Möjligen kan åtgärder riktade mot bestånd av däggdjur och fisk ge effekter som kan detekteras i miljöövervakning.

Hur tillgång till data och information om åtgärder kan förbättras

Idag saknas ett datavärdskap för data insamlad för uppföljning av åtgärder, undantaget är data insamlad med metoder som används inom miljöövervakningen. Eftersom data insamlad för uppföljning av restaureringsprojekt oftast skiljer sig från de variabler som samlas in för miljöövervakningen, kan inte miljöövervakningens databaser "Nationella datavärddar" användas för insamlad data. Förslag som lyftes:

- **Utse myndigheter som ansvarar för olika åtgärders uppföljning och datavärdskap i kust och hav.** Den uppdaterade databasen *Åtgärder i vatten* kan utgöra ett bra alternativ för att också samla in data från uppföljning av åtgärder.

3. Områdesbaserade åtgärder

I gruppen diskuterades både marina skyddade områden generellt och fiskefria områden specifikt.

Uppföljningsprogram för marina skyddade områden

I dagsläget sker uppföljning endast i en handfull marina skyddade områden i Sverige. Kraven på uppföljning ökar dock, bland annat i och med EU 2030 biodiversity strategy³. Artadatabanken har på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten tagit fram ett förslag på uppföljningsprogram. Beslut om uppföljningsprogrammet är ännu inte fattat.

Hinder som eventuellt måste överkommas för mer uppföljning av marina skyddade områden:

- **Oklar ansvarsfördelning:** Finansiering via Havs- och vattenmyndigheten eller Naturvårdsverket eller länsstyrelserna.
- **Ryckig finansiering.** Vissa år (t.ex. i år) gavs inget särskilt anslag för marina skyddade områden till Havs- och vattenmyndigheten och därmed inte heller till länsstyrelsernas arbete.

Behov och förslag vid uppföljning av områdesskydd

Det är viktigt att förtydliga målet för inrättande av områdesskydd. Om fiskerilagstiftningen tillämpas är behov av återhämtning av populationer en utgångspunkt för områdesskyddet. Om miljölagstiftning tillämpas är bevarandevärden vanligtvis utgångspunkt t.ex. områden med hög bevarandestatus. I båda fallen behövs uppföljning/övervakning av status; men målet påverkar design av uppföljning av åtgärd.

Gruppen diskuterade också ett behov av uppföljning av förebyggande åtgärder (t.ex. förbud, reglering av verksamheter) och hur de fungerar i olika typer av områdesskydd. Förslag som lyftes var:

- Att vid uppföljning av bevarandevärden; **definiera om det finns vissa bevarandevärden som är viktigare än andra.** Ofta finns många bevarandemål för skyddade områden och en prioritering skulle underlätta design av uppföljningsprogram.
- Följ inte bara upp effekter på miljötillståndet utan **förbättra uppföljning av alla steg i DAPSIR-ramverket⁴** för att följa resultat av åtgärder - t.ex. omfattning av aktiviteter och förändringar i belastning.
- Följ upp hur **avsteg från regleringar** (t.ex. dispenser) påverkar områdesskydd. Följ upp på vilket sätt **hänsyn tas** till marina skyddade område vid **verksamhetsprövning**.

Systematisk uppföljning av områdesskydd

Ett systematiskt urval av områden för uppföljning behövs – det är en grundförutsättning för att etablera kunskap från uppföljningsstudier. Ett systematiskt urval har redan använts vid inrättandet av fiskefria områden och i det befintliga förslaget till uppföljning av marina skyddade områden finns förslag på kriterier för val av områden att följa upp. Således är **grunden för en systematisk uppföljning redan etablerad för marina skyddade områden och fiskefria områden.**

Behov av vägledning föreligger för både inventeringar och uppföljning av åtgärder. Vägledning kan också behövas på olika nivåer beroende på utförare.

³ https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_sv

⁴ Se t.ex. [Åtgärdsprogram för havsmiljön 2022-2027 enligt havsmiljöförordningen.](#)

Bilaga 1. Vad vill du ska hända efter mötet?

Fråga ställd vid mötets avslut som besvarades via web-plattform. Svaren har sorterats utifrån några av de centrala punkter som även lyftes under mötet.

Samordning/samverkan myndigheter:

- Fortsatt samverkan mellan myndigheter. Ta med Naturvårdsverket också.
- Fortsatt samverkan mellan myndigheter och andra aktörer /intressenter för att lösa mer effektiv förteckning av åtgärder och där det finns behov även nationellt samordnad uppföljning av effekter av åtgärder.
- Bättre samarbeten
- Bättre samverkan, tydliga mandat och mer resurser!
- Att HaV tar på sig ett samordningsansvar kring uppföljning av åtgärder. Att provtagning/utvärdering tas med som en självklar del i bidragsarbetet
- Bättre intern samordning på HaV.
- Tätare samverkan i frågorna även inom HaV.
- För god samverkan i processen anlita professionella processledare.

Fortsatta samtal och utbyte av erfarenheter:

- Skapa alternativt använda redan etablerade forum som behövs för att driva frågan om uppföljning av effekter av åtgärder vidare.
- Skapa nationell funktion för samordning av uppföljning av åtgärder och för utbyte av kunskap och erfarenheter.
- Skapa de forum som behövs för att föra arbetet med effekter av åtgärder framåt.
- För att få något gjort måste samtalet fortsätta. Årliga mötet om åtgärdsuppföljning?
- Om fler möten, avskärma det ännu mer. Nu blev det väldigt mycket skrapa på ytan. Bra att se helheten men det blir svårt att komma fram till något specifikt då.

Rådighet och ansvar myndigheter:

- Oklarheter i ansvar mellan myndigheter identifieras och resp myndighet tar initiativ till samverkan.
- Tydliggörande vem som ska hålla ihop samverkan mellan myndigheter och andra intressenter.
- Tydliggörande av rådigheten.
- Det blir verkstad utifrån problematiken uppföljning som alla ser som viktig men ingen kliver fram och tar ansvar för.

Uppföljning av åtgärder:

- Avsett öronmärkta medel för fleråriga projekt (4-5 år) för uppföljning som kan sökas av utförare efter att åtgärden är utförd (t.ex Lova medel)
- Hitta enhetlig form och struktur för att genomföra uppföljning av åtgärder baserad på vetenskaplig kunskap och erfarenheter av de som har arbetat praktiskt med uppföljning. Om möjligt, gärna en enkel provtagningsmetodik för att alla lätt ska kunna genomföra
- Något i rätt riktning. Tex att HaV öronmärker medel för uppföljning. Vi har pratat om detta behov i över tio år nu.....
- Uppdatering av förslag till långsiktig uppföljningsprogram för jordbruksåtgärder, workshop med NV, HaV o JV för samordning, datainsamling o utveckling av DB o diskutera finansiering av uppföljningsprogram, X% o lyfta högre upp tillsammans.
- Perspektivartikel

Data och information:

- Utse ansvarig myndighet för insamling och datalagring av effekter från åtgärder.
- Det behövs en samlingsplats för åtgärder (data och publikationer).
- Resurser tillsätts för styrning av genomtänkt registrering av anlagda våtmarker.
- Uppdatera rapport om Miljöinformationsförsörjning Vattenförvaltning av VM och HaV.

Bilaga 2. Program för mötet.

Uppföljning av effekter av åtgärder

Plats: Wallenbergs konferenscentrum, Medicinaregatan 20, Göteborg.

Datum: 4 maj 2022, Tid: 09.30-16.00

09.30-10.00 Kaffe för den som deltar på plats, test av uppkoppling för deltagare på länk

10.00-12.00 Gemensam samling; inledande presentationer och diskussion

Tema: behov, begränsningar och möjligheter för uppföljning av effekter av åtgärder.

- Introduktion till mötet (Ulla Li Zweifel, Havsmiljöinstitutet)
- Pågående arbete för att stärka uppföljning av åtgärder (Signild Nerheim, Havs- och vattenmyndigheten)
- Behov av information om åtgärder och deras effekter, med fokus på vattenförvaltningen (Niklas Holmgren, Vattenmyndigheten Södra Östersjön)
- Insamling och tillgängliggörande av miljöövervakningsdata till stöd för uppföljning av åtgärder i kust och hav (Karl Norling, Havs- och vattenmyndigheten)
- Erfarenheter av uppföljning av effekter av åtgärder
 - Restaurering av ålgräsängar (Per Moksnes, Göteborgs Universitet)
 - Strukturkalkning (LOVA-projekt) (Kerstin Berglund, Sveriges Lantbruksuniversitet)
 - Fiskefria områden (Mattias Sköld, Sveriges Lantbruksuniversitet)

12.00-13.00 Lunch

13.00-14.40 Diskussioner i tre grupper under ledning av:

- Fysiska åtgärder för att minska övergödning, Katarina Kyllmar, Sveriges Lantbruksuniversitet
- Restaurering av habitat, Per Moksnes, Göteborgs Universitet
- Områdesbaserade åtgärder, Mattias Sköld, Sveriges Lantbruksuniversitet

14.40-15.00 Kaffepaus

15.00-16.00 Återsamling för sammanfattning av de diskussioner som förts. Tankar kring fortsatt arbete. Målsättningen är att formulera gemensamma förslag och prioriteringar för att stärka arbetet med uppföljning av effekter av åtgärder.

Bilaga 3. Deltagarlista

Almstrand, Robert. Havs- och vattenmyndigheten.
Anderberg, Elisabeth. Havs- och vattenmyndigheten (online).
Andersson, Ingemar. Havs- och vattenmyndigheten.
Aronsson, Helena. Sveriges Lantbruksuniversitet (online).
Belgrano, Andrea. Havsmiljöinstitutet.
Berglund, Kerstin. Sveriges Lantbruksuniversitet (online)
Bergström, Ulf. Sveriges Lantbruksuniversitet (online).
Bohman, Irene . Vattenmyndigheten Södra Östersjöns vattendistrikt.
Bölenius, Elisabeth. Jordbruksverket.
Carthew, Katarina. Jordbruksverket.
Geranmayeh, Pia. Sveriges Lantbruksuniversitet..
Grimvall, Anders. Havsmiljöinstitutet.
Hjort, Josefin. Havs- och vattenmyndigheten.
Holmgren, Niklas. Vattenmyndigheten Södra Östersjön,.
Johansen Lilja, Tina. Havsmiljöinstitutet. Mötesstöd.
Knutsson, Daniel. Vattenmyndighets kansli vid länsstyrelsen i Härnösand, Bottenhavets vattendistrikt (online).
Kraufvelin, Patrik. Sveriges Lantbruksuniversitet (online).
Kyllmar, Katarina. Sveriges Lantbruksuniversitet.
Lannergård, Emma. Sveriges Lantbruksuniversitet
Moksnes, Per. Göteborgs universitet och Havsmiljöinstitutet.
Nerheim, Signild. Havs- och vattenmyndigheten.
Norling, Karl. Havs- och vattenmyndigheten.
Olsson, Jens. Sveriges Lantbruksuniversitet.
Prutzer, Madeleine. Havsmiljöinstitutet.
Ramberg, Frida. Vattenmyndigheten i Västerhavets vattendistrikt.
Rolff, Carl. Stockholms universitet, Östersjöcentrum/Havsmiljöinstitutet (online).
Ruhe, Daniel. Havsmiljöinstitutet. Mötesstöd.
Samuelsson, Kristina. Havs- och vattenmyndigheten.
Sköld, Helen. Havsmiljöinstitutet. Mötesstöd.
Sköld, Mattias. Sveriges Lantbruksuniversitet.
Strand, Helena. Havs- och vattenmyndigheten.
Sundblad, Eva-Lotta. Havsmiljöinstitutet,.
Sandström, Sara. Sveriges Lantbruksuniversitet (online).
Svanbäck, Annika. Jordbruksverket (online).
Lena Tingström. Havs- och vattenmyndigheten.
Tönnesson, Kajsa. Föreståndare, Havsmiljöinstitutet
Valman, Matilda. Vattenmyndigheten Södra Östersjön.
Werme, Britta. Havs- och vattenmyndigheten.
Ytreberg, Agnes. Havs- och vattenmyndigheten.
Zweifel, Ulla Li. Havsmiljöinstitutet.
Årnfeldt, Erik. Havs- och vattenmyndigheten.
Öberg, Jessika. Länsstyrelsen Västra Götaland/Havs- och vattenmyndigheten.